

# Чоловік, який подарував Місяць

Юлій Швець

## «Чоловік, який купив Місяць»

Режисер Паоло Дзукка  
Італія, Аргентина, Албанія  
2018. 103 хв



Кадри з фільму «Чоловік, який купив Місяць».  
Режисер Паоло Дзукка. Італія, Аргентина, Албанія, 2018.

Місяць належить закоханим, Земля – всім іншим! – хіба це химера? Й чи не найкраща тема для кіно? Та з усіх екранів, вдень і вночі, викидаючи купу «аргументів», нам втовкмачують, що всяка річ «повинна мати хазяїна». Можливо, але не «кожна», особливо, коли так званий «хазяїн» – жалюгідний споживач і зовсім не планує дотримуватися правил, виправляє державні закони й будь-що прагне змінити її (речі, Землі, Місяця) цільове призначення. Місяцем можна безкінечно милуватись, якщо ти, наприклад, палко закоханий, або в тобі залишається крапля поезії, а можна розмішувати на ньому зброю масового ураження; знову ж таки, на Землі можна працювати, аби підтримувати достаток, а можна вичавлювати з неї сік, ціна якого співмірна «масовому ураженню». Фільм «Чоловік, який купив Місяць» Паоло Дзукки<sup>1</sup> є твором, що нагадує людству хрестоматійні, але найактуальніші для всіх часів речі.

Міжнародне журі ОМКФ-2019 обійшло цей важливий фільм фестивалю<sup>2</sup>. Тож спробуємо виправити помилку, бо, нехтуючи молодіжний снобізм і притворно-незруч-

ну «демократичність» нашого сучасного кіно, італійська стрічка розмовляє з глядачем найбільш вишуканою вербальною і невербальною мовою, а головне – то залпом гумору, то напруженого очікування чітко (!) розмежує приватні і суспільні цінності. Фільм заперечує фундаментальну установку «коктейлізації» всього сущого – нехай то тривіальна легітимізація економічного проникнення на чужі території чи розмивання ментальних меж, етнічних та державних кордонів. «Європа – наш спільний дім?» – нема сумніву! А Африка – наша спільна грядка? Актуальність цього сюжету для українців безсумнівна, бо дехто ще й досі не визначився: Україна – це дім чи грядка?

Таємний агент з північної Італії має розслідувати доволі дивну справу: хтось на Сардинії юридично бездоганно зареєстрував майнові права на Місяць. Цим схвильована могутня імперія, яка фактично вважає супутник своїм. Але жителі південного острова не надто дружелюбні, особливо до прибульців з материка, тож агенту доведеться працювати під прикриттям. Після низки курйозних кабінетних «узгоджень» білявий міланський парубок (Якопо Куплін) проходить вишкіл у темноволосяго кримінального «авторитета» з Сардинії, аби зрештою стати не просто схожим на островитянина, а бути навіть більш достовірним аборигеном, ніж корінні жителі. Тим більше, що в ньому прокинулось приховане сардинське коріння. Аби вписатися в тамтешнє суспільство, він проходить усі можливі випробування в місцевому барі. Але цих суворих чоловіків нелегко ошукати, й останній іспит виявиться фатальним. За іронією долі напівживому агенту надають притулок саме ті, хто «володіє правами» на Місяць. Права, виявляється, має дружина старого рибалки, який п'ятдесят років тому обіцяв супутник коханій, а потім і нотаріально засвідчив свій подарунок. Ради простого парубка дівчина втекла з розкішного дому, щоби на кам'янистому березі моря впродовж п'ятдесяти літ разом споглядати місячне диво. Напруга сягає апогею, коли розлючені остров'яни

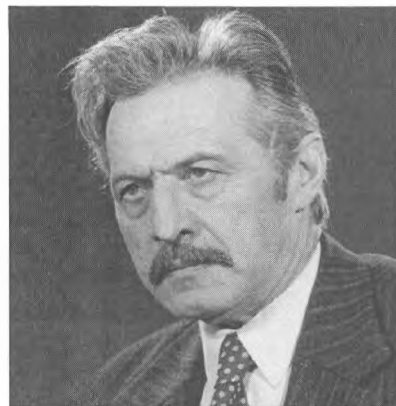
<sup>1</sup> Паоло Дзукка народився 1972 року в Кальярі (Сардинія). Після здобуття ступеня з сучасної літератури у Флорентійському університеті отримав стипендію на навчання в Школі сценаристів кіно і телебачення RAI. Пізніше закінчив Новий університет кіно і телебачення студії «Чінегітта» з дипломом режисера.

<sup>2</sup> Огляд ОМКФ-2019 див. у цьому номері журналу.

До 100-річчя театру імені Івана Франка

## Заручник доби

Олександр Саква



Актор театру і кіно, народний артист України Аркадій Гашинський.

*Як хочеш до великого дійти,  
Обмеж себе; лише в законі ти  
Здобудеш волю, радість – у спокої.  
Гете*

оточують героя, а баркас спецслужб з кулеметами на борту й атомна субмарина наводять на них неабиякий жах. В останній момент у справу втручається місячний приплив, бо супутнику Землі краще знати, хто його земний господар. Небесне світило – для закоханих, хай на якому маленькому острові вони мешкають і ким би вони не були. Тим паче, що жителі Апеннін уже віддали «знайдену територію» американцям, з Місяцем вони такої помилки не допустять, жартома підтвердили свою патріотичну платформу автори фільму на пресконференції в Одесі.

Тональність фільму в чомусь нагадує «Шекспіра по-італійськи»: стрічка порушує універсальні проблеми, в ній діють життєрадісні палкі люди, чоловіки й жінки, причому їхні дії зумовлені логічними й психологічними мотивуваннями. Немає тут і необов'язкових для стрімкого сюжету речей<sup>3</sup>. Три вищі освіти режисера відчутні в кожній візуальній мізансцені фільму й у кожній його репліці. Широка ерудиція помітна й у музичній партитурі: від Луїджі Боккеріні до народних мотивів. Чимало мізансцен (елементів внутрішньокадрового монтажу) доведені авторами до символу, і їх можна використовувати як окремі картини. Так, уже перший кадр (він же логотип на афіші фільму та футболках його творців) задає «конфлікт епохи»: зіткнення триколісної вантажівки з віслюком у пустелі, де є тисяча доріг. Звичайно, вигляд віслюка, який метафорично відображає життєву позицію корінних мешканців острова, не надто вдалий з точки зору естетики. Як і функціональний писк «технічної думки»: щоби не виглядати, як потвора на трьох колесах, вантажівка потребує старань континентальних дизайнерів. Проте ми такі, якими нас створила природа й дещо підправила цивілізація: хтось – кращий, а хтось – так собі. Саме тому всі маємо право на не гомогенізоване існування – зі своїми традиціями, характерами, уподобаннями – при усвідомленні інакшості одне одного. Чи не головний меседж стрічки: не понурими, а з легкою філософською усмішкою маємо розходитись на перехрестях. Саме так: ментальна й військова глобалізація має поступатись місцем традиціям і звичаям.

Утім, антимілітарний пафос у цій комедії все ж поступається нагальнішій проблемі національної самоідентифікації, яка певним чином віддзеркалює актуальну дихотомію «маленької» миролюбної, але гордої України й експансивного болотно-ядерного спрута. Що важливіше: недоторканість кордонів і самовизначення націй, збереження етнічної самобутності чи глобалізація неоварварства, відновлення історичної справедливості чи мир ціною безпам'ятства? Ці та інші проблеми сприймаються тут майже як «побутові» й щасливо розв'язуються за келихом сардинського вина під шепіт хвиль на кам'янистому узбережжі серед осяяної місяцем ночі.

У грудні 1979-го газета «Правда», хай і на другій шпальті, дала редакційну статтю до 100-річчя від дня народження Йосипа Сталіна. Проглянувши її, я пішов на репетицію до театру Франка і на підході зустрів Аркадія Гашинського, якому й висловив здивування появою публікації. Аркадій Євгенович подався вперед: «Ви ознайомились? Можете дати мені газету?» Було видно: він хотів прочитати її негайно. Я віддав йому «Правду», а потім бачу: Гашинський відійшов аж під пам'ятник Франка і читає так, ніби шукає відповідь на надважливе для себе питання. А ще було невтямки: Аркадій Євгенович прагнув, щоб йому ніхто не завадив заглибитись у рядки про «вождя народів» чи волів, аби його за цим заняттям не застали колеги?

### Доба і стиль

Немирович-Данченко зауважив якомсь щодо актора МХАТу: «В його мозочку – там, де має бути *ідеологічне* ставлення до ролі, в К. пусто й невиразно». В Аркадія Гашинського в цьому сенсі порожньо не було ніколи, тим паче – мляво. Ідейна суть його сценічних образів звучала чітко, а темпераменту вистачало на трьох. Тож статтю про Сталіна я згадав не випадково: *сталінізм* як чинник масової свідомості незмінно проявлявся в роботах Аркадія Євгеновича й звучав помітно, бо стосувався осердя його акторських прочитань. І це далеко не стороння до творчості тема: вона істотно пояснює самого митця, як і те, *що* через нього висловив час.

<sup>3</sup> Одначе увага до деталей виявляється навіть в українських субтитрах: у мові сардинських селян слова, які «неможливо викинути з пісні», замінено різноманітними смартфонними еквівалентами, за якими доволі легко інтерпретувати не тільки загальний настрій, а й вербальний, точний зміст нелітературного вислову.